

# Biblioteka vaikų literatūroje



## Literatūros sąrašas

Vytautas V. Landsbergis. Vaikiškumas literatūroje: „Aš žinau, kad nieko nežinau“ (Interviu, 2009). Prieiga internete: <http://www.tekstai.lt/tekstai-apie-tekstus/447-1/5475-vytautas-v-landsbergis-vaikiskumas-literaturoje-as-zinau-kad-nieko-nezinau> [žiūrėta 2022-01-30].

Džiulijeta Maskulūnienė. Biblioteka vaikų literatūroje – ypatinga vieta. *Aušros alėja*, Nr. 8, 2020, p. 23–30.

## Knygos vaikams apie biblioteką

Pasaulio vaikų literatūroje yra daug knygų, kuriose aprašomas ne tik knygų skaitymas, vaikas skaitytojas, bet vaizduojama ir pati biblioteka bei bibliotekininkas. Internete mirga tokių leidinių viršeliai, sudaromi šios tematikos knygų sąrašai, komplektai. Pasinaudojant mados terminais, galima pasakyti, kad yra sukurta visa linija knygų bibliotekos tema, ypač daug tokių paveiklėlių knygų išleidžiama mažiesiems. Literatūriniai bibliotekos aprašymai vaiką neįknyriai vilioja į knygų pasaulį, tiesia kelius į biblioteką, kad ir kur ji būtų – didmiestyje ar kaimelyje. Tad kokias vaikų knygas apie biblioteką lietuviškai gali skaityti mūsų vaikai?

Išslyk pasakytina, kad pas mus jų – ir verstinių, ir originalių lietuviškų – tikrai galėtų būti daugiau. Ypač trūksta šios tematikos lietuvių autorių knygų. Vienos knygos mažiesiems skaitytojams yra labiau nuotykinio, žaidybinių, kitos – labiau didaktinio pobūdžio, bet dažniausiai derinami abu pradai. Dažni jų personažai – įvairūs žvėreliai, gyvulėliai. Pagrindinis žanras – literatūrinė pasaka. Šiose knygose svarbus dalilininko indėlis, todėl visada būtina atkreipti dėmesį į jo darbą.

## Adresas

Dažniausias literatūrinių pasakų apie bibliotekas adresas – ikimokyklinukai, priešmokyklinukai ir pradinukai. Bet turi filosofinę potekstę ir yra tinkamas jaunesniems paaugliams (pavyzdžiui, Williamo Joyce'o knyga „Sėbuklingos skraidančios Moriso Lesnuro knygos“). Yra knygų, skirtų jaunimui (taip pat ir suaugusiesiems), kuriose bibliotekos motyvas suskamba naujai ir netikėtose kontekstuose.

## Knygų įvairovė: siužetai ir idėjos Knygos mažiesiems skaitytojams

Populiari yra Emily Horn ir Pawelo Pawlako knyga „Atsiprašau... Ar jūs ragana?“ (2004). Tai linksmas pasaka apie juodą katinėlį Herbertą. Kadangi jis yra vienišas, dažnai keliauja į viešąją biblioteką skaityti knygų. Syki „Raganų enciklopedijoje“ katinėlis aptinka išsamų raganų aprašymą. Herbertas nedelisdamas leidžiasi jų ieškoti, nes juok enciklopedijoje pasakyta, kad raganos „labiausiai myli juodus katinus“. Keliautojo paieškas lydi smagios komiškos situacijos. Galiausiai katinėlis su mielomis raganaitėmis ir jų mokytoja susitinka toje pačioje bibliotekoje. Pasirodo, čia veikia raganų mokykla, į kurią pakviečiamas ir jis. Būtent bibliotekoje katinas Herbertas sutinka draugų, gali čia mokytis ir nebebus vienišas.

Įdomaus siužeto pasaka – Becky Bloom ir Pascaliao Bioto „Išsilavinęs vilkas“ (2004). Joje atskleidžiama pamokoma vilko istorija. Knygoje pasakojama, kaip išpadėjęs vilkas pamato gyvulių ūkį ir smunka į jį pro tvorą, urogenas ir ketindamas taiklus gyvulėlius suėsti (špuđi didina ir labai iškalbinga iliustracija). Gyvulių ūkis nepaprastas – visi jo gyventojai yra išsilavinę, kultūringi. Karmė, paršiukas, antis skaito knygas ir taip maloniai leidžia laiką. Galų gale vilkas priimamas į išsilavinusių gyvulių ūkį ir draugams išaiškina skaito knygeles apie Raudonkepuraite, piratus. „Jis – tikras meistras“, – skaitovą pagiria paršiukas. Šiame, kaip ir anksčiau aptartame, kūrinyje knyga, biblioteka vaizduojamos kaip suteikiančios išsilavinimą, padedančios rasti gerų, kultūrinių draugų.

Patiems mažiesiems skirta ir šveicarų autorių Lorenzo Pauli ir Kathrinos Schärer paveikslėlių knyga „Piplioteka?? Lapė bibliotekoje“ (2019). Gaudydama pelę į biblioteką įsmunka lapė. Tai – jai nauja patirtis, lapė tokiąje įstaigoje, kur „kvepia tik popieriumi...“ ir žmonėmis“, nėra buvusi. Pelė, bibliotekos senbuovė, paaiškina lapelį, kas yra biblioteka: tai – „vieta su daug knygų, jas galima pasiskolinti. O knygų reikia, kad ką nors patirtum. Kad šio to išmoktum. Ir kad kitų kitokių minčių.“ Lapė susidomi skaitymu, sužino, kad nemokantys skaityti irgi turi išeitį – gali pasiskolinti kompaktinę plokštelę su įgarsintu tekstu. Pasakos formos knygelė, sukurta su vaiko psichologijos išmanymu (juk štai lapė – visai kaip ir maži vaikai – nemoka išarti sudėtingo tarptautinio žodžio ir taria „piplioteka“), mažuosius skaitytojus supažindina su „ypatinga vieta“ biblioteka,



## Rekomenduojamos knygos

### Mažesniesiems

Dahl, Roald. *Matilda*

DiCamillo, Kate. *Jei ne Vinis Diksis*

Donald, Alison. Willmore, Alex. *Lokys bibliotekininkas*

Hagerup, Klaus. Aisato, Lisa. Mergaitė, norėjusi išgelbėti knygas

Horn, Emily. Pawlak, Paweł. *Aspirėšau... Ar Jus ragana?*

Joyce, William. *Stebuklingos skraidančios*

*Moriso Lesmuro knygos*

Mackenzie, Emily. *leškomas knygyų vagis – trušis Ralfis*

Pauli, Lorenz. Schärer, Kathrin. *Pjūklotė ???*

*Lapė bibliotekoje*

Rowling, Joan K. *Knygų serija apie Harį Poterį*

Robbrecht, Thierry. *Vilkas, kuris iškrito iš knygos*

### Jaunimui

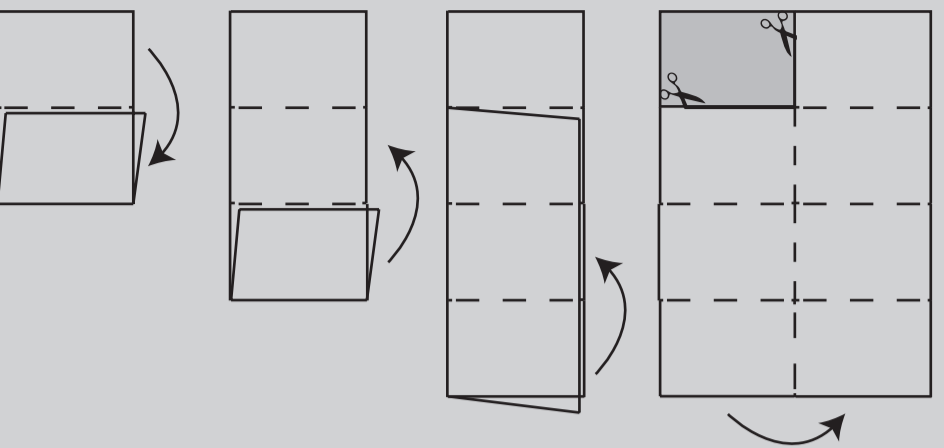
Charles, Janet Skeslien. *Biblioteka Paryžiuje*

Haig, Matt. *Vidurnakčio biblioteka*

Iturbe, Antonio. *Mazžiausia pasaulio biblioteka.*

*Paremta Ditos Kraus gyvenimo istorija*

Riggs, Ransom. *Stelių biblioteka. Serija „Ypatingų vaikų mama“*



knygų svarba. Nenuostabu, kad knygelė puošia ženklas „Bestselleris. Išleista 18 šalių“.

Škotijoje gyvenančios rašytojos Emily Mackenzie paveikslėlių knyga „leškomas knygyų vagis – trušis Ralfis“ (2016) pasakoja apie trušį Ralfį, kuris skatyti mėgstata labiau nei graužti morkas. Jis taip knygas mėgsta, kad net ryžiasi vogti. Iš asmeninės Artūro knygyų bibliotekos Ralfis pavagia labiausiai berniuko branginamą knygą „Didžioji monstrų enciklopedija“. E. Mackenzie knyga yra atvira didaktine – aiškiai pamokoma, kad vogti knygy negalima, geriau jas skolintis iš bibliotekos. Tačiau didaktikumą pridenngiamas žaismingomis iliustracijomis, dinamišku siužetu, detektyvo elementais. Ypač patrauklus šioje knygelėje yra žaidimas knygy pavadinimais, kuris sudomins ir vaikus, ir jų tėvus. Knygutė kelia skaitymo, knygos autoritetą ir meno kalba kvečia vaiką atėti į biblioteką. Ją užbaigia jauki iliustracija, vaizduojanti trušį Ralfį vaikų bibliotekoje. Apskritai aptariamose knygyse dažnai vaizduojama biblioteka, jos interjeras (kartais ir pats pastatas), kur pagrindinė dominantė yra, žinoma, pilnos knygy lentynos.

### Knygos vyresniesiems

Apie biblioteką, skaitymą yra ir filosofiškesnio, sudėtingesnio turinio knygy, kur svarbi potekstė, turima ką pasakyti ir suaugusiesiems. Tai – vadinamosios sudėjinto adresato knygos. Čia minėtina amerikiečių rašytojo, dailiniko ir režisieriaus Williamo Joyce'o knyga „Stebuklingos skraidančios Moriso Lesmuro knygos“ (2014) – istorija apie

4

žmogų, kurio gyvenime ypatingą vietą užima žodžiai, istorijos, knygos. Ir nors žodis „biblioteka“ čia nevertojamas, o knygy namai vadinami „labai keistu pastatu, kuriame <...> kūtijoje daugybė knygy“, bibliotekos vaizdinys akivaizdus (ispūdingas pastatas vaizduojamas ir piešiniuose).

Autoriai čia papasakoja vieno žmogaus gyvenimo istoriją. Morisas Lesmuras knygas skaito nuo pat jaunumės iki senatvės, knygos – jo gyvenimas ir likimas. Iš pradžių regime jaunuolį, išydušį skraidančią merginą su knygy eskadrile, o pabaigoje Morisą Lesmurą matome jau pasenusį ir išskrendantį su krygomis: „Išsinešu jus visas štai čia, – pasakė pridėdamas ranką prie širdies.“ Morisas Lesmuras išskrenda, o į jo vietą bibliotekon įžengia maža mergaitė, kuri, kaip kažkada Morisas, irgi ima skaityti knygas. Istorija katojasi... Dar viena mintis, užkoduota šime kurinyje, – kiekvienas žmogus rašo savo gyvenimo knygy, kuri lieka po jo mirties. Tokią knygy palieka ir Morisas Lesmuras. Mergaitė, ją suradusi, ima skaityti. Rėminė kompozicija vykusiai įprasmina pasikartojamumą – metų laikų, kartų, žmonių likimų... Morisas Lesmuras yra sudėtingas personažas – ir rašytojas, ir skaitytojas, ir bibliotekininkas, ir jaunuolis, ir senas žmogus.

Minėtina tai, kad pagal šią knygy yra sukurtas animacinis filmas (angl. *The fantastic Flying Books of Mr. Morris Lessmore*), 2012 metais pelnęs „Oskarą“. Filmas be žodžių, taigi puikiai tinkamas mažamečiam (ir ne tik) lietuvių žiūrovui. Kurinys metaforiškas, vaikas (ir suaugėlis) pasims iš teksto ir filmo tai, ką įstengs, kam bus pasiruošęs.

5

Turtingos semantikos yra ir norvegų rašytojo Klauso Hagerupo ir dailininkės Lisos Aisato knyga „Mergaitė, norėjusi išgelbėti knygas“ (2018). Dėvynmetė Ana bijo pasenti, todėl jaudinasi dėl savo dešimtojo gimtadienio. Ją guodžia tik skaitomos knygos. Mergaitė draugauja su bibliotekinike ponja Munsen. Ji ir papasakoja mergaitėi, kad knygos, kurių niekas neskaity, yra naikinamos. O „jeigu knygos, kurių niekas neskaity, sunaikinamos, jose aprašyti žmonės taip pat žūsta“. Tikri knygy vertintojai supranta, kad naikinti tokius kūrinius yra blogai, tad ir ponja Munsen, ir kitas bibliotekininkas, saugykloje dirbantis senasis Miltonas Bergas, gelbeja šias žūčiai pasmerktas knygas.

Šiame kontekste būtina paminėti seniai klasika tapusią Roaldo Dahlio apysaką „Matilda“ (2000). Knyga pradeda ispūdingu skyriumi „Knygy rijkė“, kuriame aprašoma geniali ketverių su puse metų mergaitė Matilda, savarankiškai atėjusi į biblioteką (tėvams ji visai nerūpi) ir nustebinusi bibliotekinikę ponją Felps savo skaitymo interesais, skaitymo greičiu, požiūriu į knygas. Iš pradžių ponja Felps bando rekomenduoti mergaitėi paveikslėlių knygas, bet pamąčiusi vaiko gabumus, netrukus pasitūlo Charleso Dickenso „Didžiuosius tūkėsčius“, o vėliau – ir ispūdingą klasikinių kūrinių sąrašą: ne tik Charlotės Brontės „Džeiną Eir“, bet ir George'o Orwello „Gyvulių ūkį“, Matilda ir ponja Felps kalbasi apie knygas. Bibliotekai ir bibliotekininkas apysakoje parodomai nepalyginamai patraukliau nei mokykla ir mokytojai.

8



Verta prisiminti ir J. K. Rowling knygy seriją apie Harį Poterį. Jose sukurtas įtaigus Hogvartso mokyklos bibliotekos vaizdinys. Kaip minėta, esama jaunimui (taip pat ir suaugusiesiems) skirtų knygy, kuriose bibliotekos motyvas suskamba naujai ir netikėtose kontekstuose, pavyzdžiui, Antonio Iturbe „Mazžiausia pasaulio biblioteka“ (2020) ir kt.

### Kuo naudingos knygos apie biblioteką, skaitymą

Knygos, vaizduojančios skaitantį vaiką, biblioteką, savaimė skatina skaityti, paimti knygą į rankas. Svarbu, kad šios tematikos knygos į vaiko pasaulį biblioteką atveda kaip įdomią, intriguojančią vietą, kur galima atrasti daug įdomių ir vertingų dalykų. Svarbi ir bibliotekiniko figūra – tai tarpininkas tarp knygos ir skaitančio vaiko.

Šios tematikos knygos pravers ir tėvams (šeimos, skaitančių tėvų pavyzdžio niekas nepakeis), ir pedagogams, bibliotekininkams, dalyvaujantiems skaitymo skatinimo programose, organizuojantiems įvairius knygos populiarinimo renginius. Vaikų rašytojas Vytautas V. Landsbergis sako: „Jei bibliotekinikė skaito knygas, domisi, pasakoja vaikams apie jas – ji atleka ir dvasios mokytojo vaidmenį.“ O bibliotekos, pasak rašytojo, yra „(ne)gesinamas kultūros židinys“.

9

### Medžiaga parengė

Vaikų ir jaunimo literatūros departamento  
Tyrimų ir skleidimos skyrius specialistai

Redagavo: KR D Leidybos skyrius

7